

Balatonszárszó

vonzáskörzetéhez tartozó iskolák vázlatos
története

a 18. század elejétől 1948-ig

Összeállította:

Reőthy Ferenc

1986

Bevezetés

Az iskolai élet megindulását jelentő évszám nem azt jelzi, hogy abban a községben és iskolatípusban korábban nem működött nevelő, nem folyhatott tanítás. A legújabb kutatások kimutatták, hogy a közeli Kőröshegy ref. iskolájának már 1619-ben "Stephanus Ráday" volt az iskolamestere.

Tehát feltételezhető, mint ahogy ez egy szőládi egyházlátogatási jegyzőkönyvtől is kitűnik, hogy a vonzáskörzethez tartozó iskolák közül is egy-kettő a török hódoltság alatt keletkezett, és kisebb-nagyobb megszakításokkal, átvészeltette azt a korszakot.

Aki ezt a vázlatos történetet ki akarja egészíteni, feltétlenül meg kell néznie a Somogy megyei Levéltárat, a Veszprémi Fülpöki Levéltárat, a Ráday Levéltár külleő-somogyi ref. egyházmegyére vonatkozó kiegészítő anyagát, valamint a Pannonhalmi Rendi Levéltárat, és természetesen a témára vonatkozó könyvészeti és hírlapanyagot. Sok értékes anyagot őriznek számunkra az egyes falvak egyházi irattárai is.

Balatonszárszó /ref./

1800-tól 1833-ig Bakó József, Visoli Dábor és Szondi József tanítottak ebben az iskolában. A tanulók létszáma 1836-ban 50, 1837-ben 57, 1838-ban 62 fő.

1839. máj. 24-től Jászka János tanított, aki Túróból jött. 1840. máj. 5-től Szabó Ferenc "gyermek és néptanító" kezdte meg működését. Feljegyezték, hogy az iskola állapota rossz, oktatás eredménye jó.

1854-55-ben 26 fiú és 34 leány, összesen 60 iskolaköteles gyerek volt. A 60 tanuló közül három nem járt iskolába. Ebben az időben a kőröshegyzi anyaegyházhoz tartozott a ref. egyház.

Szabó Ferenc 1876. jún. 6-án tartotta meg 50 éves tanítói jubileumát. 1882-ben halt meg.

1884 óta Pongrácz Lajos a tanító, kinek minősítése jó. /1883 óta működik ismétlő iskola./ Róla feljegyezték 1901-ben, hogy a nem kötelező tantárgyak közül nem tanít összehangzott éneket. Minősítése ebben az évben és 1906-07-ben is jó.

1908-től Szente József tanított, aki Büssünől jött. 1909-loben összehangzott éneket tanított, testnevelést viszont nem. 1910-11-ben Szente József "előkönyörgő tanító" feddésre ítöltetett, szerelmi viszonya miatt. Minősítése ki-elégítő, 1917-18-ban jeles.

1924. szeptemberétől Kiss Ernő oktatta a ref. gyerekeket. Minősítése 1926-27-ben és 1927-28-ban jeles. 1929-től 1939-ig kitűnő. 1927-től a tanító bizottság jegyzője. 1928-ban már énekkara volt, vallásos estéket rendezett, ezért dicséretet kapott. 1929-ben ifjúsági egyesületet alapított. A faluban

népkönyvtár is volt, melyet ő vezetett. 1929-től körtanító, 1932-től hosszú időn keresztül a tabi I. körzet, körzeti iskolafelügyelője. 1932-33-ban Lellére jár át hittant tanítani, amiért szintén dicséretben részesült. 1933-34-ben feljegyezték, hogy a tanulók ismerete kiváló. Külön kiemelték énekta-
hitását.

A tanulók létszáma a népiskolában és az ismétlő iskolában:

1906-07	61	10
1909-10	60	25
1914-15	73	22
1916-17...	68.....	16.....
1928-29	62	20
1929-30	58	14
1930-31	67	10
1931-32	58	18
1933-34	64	
1935-36	49	30
1936-37	79	
1937-38	55	19
1938-39	61	19
1943-44	63	

1948-49. iskolai évben kerül ehhez az iskolához Dervalics István. Ettől kezdve az államosításig Kiss Ernő tanította az alsó tagozatot, Dervalics István pedig az V-VIII. osztályt.

Az államosítás évében 1948-49-ben négy nevelő, részben szakosítva kezdte el a tanítást a szárszói áll. iskolában.

Balatonszárszó /r. k./

1743 óta folyik tanítás ebben az iskolában.

1770 és 1773-ban is Fapp István a tanító. /31 éve tanít/
A tanulók létszáma 1773-ban 12 fő. Írást, olvasást hittant tanított a nevelő. A megjegyzésben ezt olvashatjuk: "Ha fizetnének számtant is tanítana."

1837-38-ban Magyari Mihály volt a tanító. 16 éve tanít "józan ésszel" 22 gyereket. Németül is tud.

1858-ban egy tanteremben öt órán keresztül folyik a tanítás. 13 fiú és 18 leány, összesen 31 tanuló járt akkor iskolába. A hittant a káplán tanítja. Az iskola épülete elfogadható.

A tanító jövedelme 1858-ban:

szántó	5 hold 1088 ^{1/2} öl	14,5 Ft
kert	1520 "	5,4 "
szőlő	2 akó bor	4,- "
rét	--	-- "
legelő	6 hold	3,- "
össz. érték		26,9 Ft

A termények mennyiség értéke:

17 mérő rozs	8,30 Ft
3 öl tűzifa	9,- "
községi pénztártól	-- "
Egyéb: vasárnapi iskoláért	49,24 "
alapítványi javadalom	5,- "
lélekpénz	5,40 "
iskolapénz	10,20 "
össz. jöv.	114,04 Ft

Stóla: egyházi illeték	1,- Ft
harangozási illeték	4,15 "

1858-ban is Magyari Mihály tanított itt.

Mály György /43 éves, 1890 óta tanít/ itt 1897-ben kezdte működését, és 1922. február 10-éig tanított. Az ő idejében feljegyezték, hogy az iskola fenntartója a Hunyady család. Az iskola állapota rossz. A nevelői lakás "tömés"-ből készült, cserép tetővel. Négy szoba és egy konyha volt benne.

Mály György feljegyezte, többek között, hogy 1918-19-ben fahiány miatt, nov. 28-tól dec. 8-ig, szünetelt a tanítás. 1920-21-ben pedig máj. 4-étől jún. 4-éig a "vörös miatt" nem volt tanítás, az ez évi vizsga is elmaradt.

Mály Györgyöt Czotter Aladár váltotta fel 1922-ben./Ő 1912-ben lépett először szolgálatba./ 1926-27-ben megjegyzi, hogy a tanítói lakás "kritikán aluli". Az ő idejében 1928-29-ben már külön tanította az I-II. és III-VI. osztályokat, úgy, hogy délelőtt az egyik csoportot, délután a másik csoportot. A tanítás egy 12 m hosszú, hat m széles, 3 és fél m magas tanteremben folyt.

Sipos Dezső kántortanító 1929-től tanított Balatonszárszón, aki megjegyzi, hogy még egy tanítóra lenne szükség. Jó néhány évig tanított még, mire megszervezték a II. sz. tanítói állást. Addig, több éven keresztül, száznál is több tanulót tanított. Először 1932-ben kapott egy kisegítő tanítónőt, Gyulay Ilona személyében, majd 1934-től Lakossy Margit a segítőtársa. Ekkor már két teremben folyik a tanítás. Az egyik terem 9 szorhatos, a másik hat és félszer 6,35-ös nagyságú.

A jelentésektől megtudhatjuk, hogy 1936-37-ben a tanítói lakás rendben van, sőt a lakásban fürdőszoba is található.

1938-ban hívták meg Karádról Békefi Ferencet, aki 1957-ig tanított Szárszón. Sipos Dezső pedig az államosítás évében 1948-ban ment nyugdíjba.

/Meg kell még emlitenem, hogy egy 1939-i jegyzőkönyvben említik Akantisz Sára tanítónő nevét. De azt, hogy mettől meddig tanított Szárszón, nem sikerült megtudnom. 1939-40-ben a továbbképző ismétlő iskola egyik naplójában szerepel Bérczi vagy Béresi Ferenc neve./

A balatonszárszói r. k. népiskola és ismétlőiskola tanulólétszámának alakulása, valamint az egyes osztályok minősítése:

Év	népisk.			ism. isk.			minősítés
	fiú	leány	össz.	fiú	leány	össz.	
1905-06	28	26	54			19	
1906-07	30	22	52			22	
1907-08	33	22	55			24	
1912-13	27	27	54	13	11	24	jó, elégs. I.18 IV.6 II.12 V.2 III.13 VI.3
1913-14	21	26	47	10	11	21	
1914-15	30	31	61	7	5	12	jó, jel, elégs.
1917-18	33	28	61	9	15	24	" " "
járt	22	18	40	5	9	14	
nem járt	11	10	21	4	6	10	
1918-19	29	21	50	7	13	20	
járt	23	18	41	4	7	11	
nem járt	6	3	9	3	6	9	
1920-21	30	41	71	21	10	31	
járt	25	34	59	19	8	27	
nem járt	5	7	12	2	2	4	
1921-22	34	41	75	22	6	28	elégs.
járt	30	36	66	12	5	17	
nem járt	4	5	9	10	1	11	
1926-27	32	44	76	11	20	31	jel. jó.
1928-29	58	37	95	21	22	43	jó, elégs.
járt	55	34	89	19	18	37	
nem járt	3	3	6	3	4	7	
1929-30	65	39	104	13	11	24	jó
1931-32	74	47	121	9	7	16	jó, jel.
járt	65	45	110				
nem járt	7	4	11				
1933-34	59	54	113	22	19	41	jó
1935-36	52	53	105	32	21	53	jó
járt	48	50	98	29	19	48	
nem járt	4	3	7	3	2	5	
1936-37	57	58	115	26	20	46	jó
járt	55	57	112				
nem járt	2	1	3				
1937-38			111				
1938-39			109			35	
1939-40						49	
1940-41						41	
1941-42						25	
1942-43						8	
.....							
1930-31			100				
1934-35			107				

Kötcese /ev./

1730-ban, az elnéptelenedett Kötcese községbe, a következő családok érkeztek: 8 kat. magyar család
 11 ref. " " " "
 7.ref. német család és
 47 ev. " " " "

Ezeket az adatokat ismerve, megérthetjük, hogy a kötcesei ev. iskola tanulóinak létszáma évszázadokon keresztül mindig magasabb volt a ref. és a kat. iskolák tanulóinak létszámánál.

Az ev. isk. tanítóinak, iskolamestereinek 18-19. századi

névsora:	Papp Gáspár /képesítés nélkül/	1751
	Friedrich János /képesítés nélkül/	1757
	Dreszler Kristóf	1776
	Verasztó András	1778
	Mezibracki Pál /lelkésszé avatták/	1781
	Szent-Györgyi János	1784
	Barabás István	1786
	Grosch János	1793
	Barabás István	1809
	Klein Henrik	1823
	Rózner Konrád	1825
	Kring Gyula	1861
	Benhardt Henrik	1861

Benhardt Henrik 1861-től, 47 éven keresztül, 1908-ig tanított itt. Utóda Mayer József 1908-ban kezdte meg működését. Ő 1910-11-ben 77 népiskolai és 55 ismétlőst tanított. Ez összesen 132 tanulót jelentett. Ezzel szemben 1830-ban Rózner Konrád még csak 106 iskolakötelest írt össze.

Till Illésnek, aki valószínű 1931-ben "Tamás"-ra magyarosított, már könnyebb volt a dolga, mert az ő tanítóskodása alatt már két nevelő oktatta az ev. gyerekeket. Munkatársai:

Fehér Imre	1910
Tamás Bella	1916
Gájer Adolf	1916

Boór Ilona	1917
Bicó Ferenc /ref/	1918
Dersiner János	1922
Ciriák László /Vári/	1933
Fejér Gizella	1936
Goldsmidt Béla	1937

Sajnos Tamás /Till/ Illés idejéből csak a IV-VI. osztály tanulóinak, valamint az ismétlősök létszámát ismerjük. Kivétel 1929-30. iskolai év. Így összehasonlítást tudunk tenni, és következtetni tudunk a többi évek tanulólétszámaira.

1925-26	46	28
1926-27	46	28
1928-29	64	24
1929-30	44	18

	fiú	lány	össz.
I.	11	11	22
II.	5	8	13
III.	10	6	16
IV.	10	8	18
V.	1	3	4
VI.	2	1	3

össz. 39 37 76

A 80 beirt tanuló-
ból évközben négyen
elköltöztek.

1930-31	36	12
1931-32	39	19
1932-33	51	24
1933-34	70	41
1934-35	72	43
1935-36	61	53
1936-37	50	68
1937-38	46	47

1938-ban került ehhez az iskolához Horváth Pál. Az ő segítőtársai közt ott találjuk:

Poór Jánost	1941
Bójte Sándort	1941
Székál Józsefet	1943
Németh Zoltánt	1943

Az ő működési idejükből a teljes tanulólétszámot ismerjük.

1939-40	100	50 ismétlős
1940-41	94	44
1941-42	107	32
1942-43	106	
1943-44	127	
1944-45	101	

1945-46	109
1946-47	88
1947-48	75
.....	
1948-49	124

Föltétlen meg kell említenem, hogy 1943-44-ben a VIII. osztály mellett "gyakorló éveseket is találunk, valamint ipari tanulók is járnak ide. Ennek az iskolai évnak a tanulólétszáma a következőképpen alakul. 101 népiskolai, 15 gyakorlóéves és 10 ipari tanuló járt ebbe az iskolába. Nyolcadik osztályos tanulókat először az 1942-43 iskolai évben írtak be.

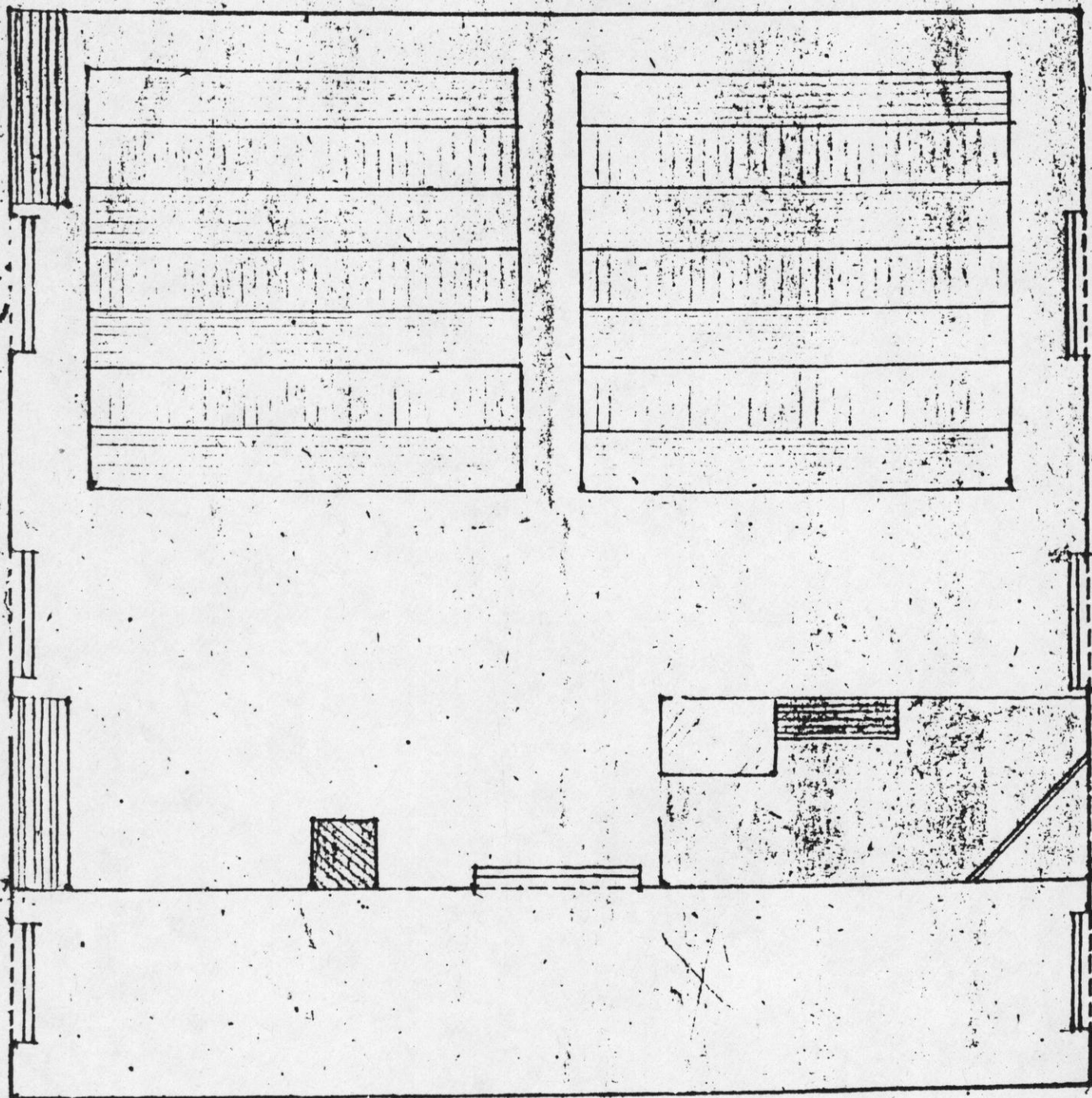
1932-től a ref. iskola megszüntetésétől a gyerekek az evangélikus iskolába jártak. Létszámuk 10-12 között mozgott. A vallásoktatást először a régi ref. tanító, Tegzes S. Zsigmond, majd később a csepelyi ref. tanító Bónai János tanította. Előtte pedig Hanitzkó János teleki tanító.

Az államosítás évében 1948-49-ben az I-II. osztályt, a hadifogságból érkezett Bőjte Sándor, a III-IV. osztályt Farkas Gábor és az V-VIII. osztályt pedig Horváth Pál tanította. Ugyanekkor az iskolai évben helyezték ide Hargitai Erzsébet tanítónőt.

Az iskola és a tanítói lakás egy épületben az ev. templom mellett volt. A tanterem hossza 9 m, szélessége 7, magassága pedig 3 m. Négy ablaka volt. A második tantermet, illetve iskolát már lebontották. Helyébe épült az óvónői lakás.

Iskolánk alaprajza.

Méretarány: 1:50.

Méretei:

hossza: 9.05 m.

szélessége: 7.32 m.

magassága: 3.2 m.

alapterület: 66 m²

terfoglata: 24.9 m³

létszáma: 60.

egy gyermekre jut: 3.5 m³

J. Csécsy Pál

Kötése /ref/

1719 óta tudunk a ref. iskoláról. 1751-ben itt is elűzték az iskolamestert, helyette kat. tanító tanított.

1854-55-ben Bakonyi József tanított ebben az iskolában. Az iskola állapota ~~hülye~~. A tanítás eredménye "meglehetősen". A 20 fiú és 8 leány iskolakötelestől 19 fiú és 5 leány jár. A megjegyzésben a következőket olvashatjuk: "Az iskola nehezen tartja el magát amiatt, hogy a nép kevés és szegény, a volt földesurak pedig, holott az iskolát használják a terhek viselésében egyáltalán semmi részt venni nem akarnak és az egyház körül semmit nem tesznek."

Szabó Károly, aki Kerekiből jött ide, 1860 óta tanít ennél az iskolánál. Az iskola eszköz, felszerelése hiányos. 14 fiú és 12 leány jár. Összesen tehát 26 tanulója van az iskolának. Sok a szegény család. A szorgalmi idő alig több nyolc hónapnál. 1883-84-ben testnevelést is tanítanak. Ismétlő iskola nincs. Az iskola és az imaház egy fedél alatt van.

1900-01. év elején nincs iskolamester. Majd Kiss József debreceni II. éves képezdész tanított.

1901-02-ben Csurgai Lajos az iskola tanítója.

1906-07-ben a tanító minősítése kielégítő. Ebben az iskolai évben a 28 tanuló mellett 7 ismétlős is jár iskolába.

1909-10-ben nem tanítanak minden kötelező tantárgyat, de testnevelést igen. A tanulók létszáma 31. A tanító minősítése kielégítő. A következő évben szintén.

Az első világháború alatt aztév végi jelentések nem tüntetik fel a tanulólétszámot.

1919. okt. 30-án egy évre választották meg ideiglenes tanítónak Vasvári Sándort.

1923 szeptemberében Komjáthy Kristófot választották meg előkönyörgő tanítónak. 1925-ben a tanítót felszólították, hogy jobb eredményt mutasson fel, különben fegyelmit indítanak ellene.

1927. okt. 6-án Bay Dezső Ferencet, aki Nyimből jött, előkönyörgő kántortanítónak választották meg.

1930-ban is később kezdődött az iskolai év. Tegzes S. Zsigmond, aki szintén Nyimből érkezett, csak nov. 9-én kezdett tanítani, és így a szorgalmi idő csak nyolc hónapig tartott. Az iskolának semmi felszerelése nem volt. A tanítói lakás sem egészséges. A tanító minősítése 1930-31 és 1931-32-ben is jó.

1931-32-ben az iskolát megszüntették. A tanító járandóságát 1935 júniusáig megkapta.

A kötcsei református gyerekek ettől kezdve az ág. ev. iskolába jártak.

Kötése /r. k./

Az első adat erről az iskoláról 1858-ból való. Ez nem jelenti azt, hogy ekkor indult meg az iskolai élet az r. k. iskolában. Ekkor a tanító Horváth József, aki délelőtt és délután is két-két órát tanított 27 fiú és 21 leányt, összesen 48 tanulót. Az iskola fenntartója a kat. közbirtokosság. A tanító jövedelme:

szántó	6 hold	
kert	2 és 1/4 hold	
szőlő	nincs	
rét	egy hold	
legelő	közös	15 Ft
Minden pár	fél p. mérő rozs	48 "
Fa		24 "
Egyéb: Kopácsy alapítvány		12 "
Helyi iskola pénzalapból		80 "
	össz. jöv.	179 Ft

Stóla: egyházi illeték /esketés, temetés/ 2 Ft

1903 óta tanított Dervalics István. 1914 óta a hadbavonulás miatt szünetelt a tanítás egészen 1917-18-ig. Ekkor Csicsal és Póca-puszta is ide tartozott. Az iskola téglából épült, cseréppel fedett, türhető állapotban volt. Tanterme 6,5 m hosszú, 4,5 m széles és csak 2,5 m magas. Négy ablak volt rajta. A tanítói lakás egybeépült az iskolával, két szoba, konyha, pince. Az iskola felszerelése elfogadható. Földgömb, Európa térképe, szemléltető képek, természettani felszerelés található az iskolában. 1919-20-ban 19 fiú, 12 leány, összesen 31 fő. Az ismétlésük száma: 3+1=4 fő. Az általános eredmény jó. A megjegyzésben olvashatjuk, hogy a pusztáról nem járnak be a tanulók. A birtokosokat kellene kényszeríteni, hogy kocsikon szállítsák be a gyerekeket.

15.

Dervalics István 1936-37-es iskolai évben tanított, s utána ment nyugdíjba. Állítólag még nyugdíjas korában is tanított valamelyik iskolában.

Az 6 idejéből megmaradtak a naplók. A tanulók létszámát nyomon követhetjük 1903-1937-ig.

1903-04	29		
1904- 5	35	5	ismétlős
1905-06	32	5	"
1906-07	32	4	"
1907-08	28	8	"
1908-09	21	11	"
1909-10		10	"
1910-11	22	8	"
1911-12	19	11	"
1912-13	15	10	"
1913-14	31	10	"
1914-15	23		
1919-20	31	4	"
1920-21	28		
1921-22	36	7	"
1922-23	27	3	"
1923-24	19	5	"
1924-25	17	9	"
1925-26	17	11	"
1926-27	19	9	"
1927-28	23	12	"
1928-29	27		
1929-30	19	6	"
1930-31	29		
1931-32	23		
1932-33	29	5	"
1933-34	24		
1934-35	14		
1935-36	29	7	"
1936-37	29	16	"

1937-ben Pirálva Sándor névvel találkozunk, aki az 1937-38-as naplót már Pátkai Sándor néven írta alá.

Pátkai Sándor tanítóskodása alatt így alakult az iskola tanulólétszáma:

1937-38	30	10 ismétlős
1938-39	26	14 "
1939-40	21	9 "
1940-41	22	8 "
1941-42	18	7 "
1942-43	27	
1943-44	50	
1944-45	43	
1945-46	40	
1946-47	40	
1947-48	45	

1947-48-ban már Farkas Gábor a kántortanító.

Itt is az 1948. évi jún. 16-án hozott államosítási törvény értelmében megszűnt az egyházközség iskolafentartó lenni.

Az biztos, hogy 1925-26-ban még csak négyosztályos volt az iskola, 1941-42-ben már hetedikes tanulóval is találkozunk a naplóban. 1943-44-től már nyolcosztályos a kötcsei r. k. iskola.

47

Nagyecsepely /r. k./

1745 óta van iskola /?/, illetve tanítás.

1770-ben Szabó Ferenc volt a tanító. 1773-tól Kozáry István tanított itt. A korabeli jelentés azt írja, ha épület volna, a szülők küldnék a gyerekeket. Ennek ellenére egy tanulmányban szereplő térképen bejelölték az iskolát.

1783-84-ben Hary Ádám tanított, aki Telekiből jött át ide. Még 1786-ban is ő a pápista mester.

Egy század telt el, és semmiféle adat, forrás nem utal arra, hogyan folyt a tanítás ebben az iskolában.

Békefi József, aki 1882 óta tanít. Itteni működését minden jelentés különböző időpontban jelöli meg. 1890, 1894, 1896 működésének időpontja. Legvalószínűbb 1890-es.

1917-18-ban ehhez az iskolához tartozott Tekeres-puszta is. Az iskola "tömés"-ből készült, palával fedték be, de a fedél rossz karban van. A tanítói lakás két szoba konyha és kamra. Szintés tömésből készült. Dűledező. A tanterem hat és fél m hosszú, 5 m széles és csak 2,8 m magas. Az iskola felszerelése hiányos. Könyvtár nincs. Rekvirálás miatt többször volt iskolai szünet. A következő iskolai év kezdése az iskola elhanyagoltsága miatt bizonytalan. A következő iskolai évben a nevelő minősítése: megfelelő, jó, a gyerekeké jó, elégséges.

A tanulók létszáma:

ismétlősök:

1917-18	18	6	14
1919-20	8	5	13
1925-26			10
1926-27			9
1927-28			10
1928-29			15
1929-30			16
1930-31			27
1931-32			14
1932-33			11
1933-34			12
1934-35			18

1937-38-ban /?/ ~~Pátai Sándor~~ a nevelő. 1946-ig tanított
ebben az iskolában.

1937-38	37 tanuló		járt az I-VI. o-ban
1938-39	17	6 ismétlős	
1939-40	17	8	
1940-41	25	8	
1941-42	19	4	
1942-43	16	3	
1943-44	14		

1943. szept. 7-én Rácz János tanítónövendék is itt tanított. Ekkor már hetedik osztályos tanulója is volt az iskolának.

1944-45-ben már nyolcosztályos az iskola. Ekkor már csak 12 tanulója volt az iskolának. A következő évben pedig 22

1946-47-ben Kovács Béláné beosztott áll. tanítónő 25 gyereket tanított. Az iskolának ekkor is nyolc osztálya volt.

Az 1947-48. iskolai évben is Kovács Béláné Kéri Olga tanított.

Az 1948. évi jún. 16-án hozott államosítási törvény értelmében megszűnt az egyházközség iskolafenntartó lenni.

Az 1948-49. évben a nagycesepelyi iskola áll. népiskola fiókiskola lett. Kilencven tanuló iratkozott be a nyolc osztályba.

Nagycsepely /ref./

Környékünk egyik legrégebbi iskolája. Első tanítója, kinnek nevét is ismerjük Belényesi András 1717 vagy 1718-tól tanított a községben.

1751-ben elűzték a ref. iskolamestert, helyette a kat. tanító oktatta a ref. gyerekeket is.

1784-től újra megindul az élet. Kiss Sámuel az iskola tanítója, aki Sárkeresztúrról jött, és 12 évet töltött itt. Ennek kissé ellentmond az a tény, hogy a protokollum utána felsorolja a következő tanítók neveit: Vétsey József Kapolyból jött. Nagyszékelyből érkezett Tolnai Péter. Egy éven át sem tanított itt és meghalt. Debrecenből jött Sári János, őt követte Sebestyén József, majd Vári Péter tanításkodott itt két évig, utána Uttei Sándor következett.

1797-től ifj. Kovács László az iskolamester, 1799-től pedig Komáromi József, aki 1801-ben Büssübe ment. 1801-től 1807-ig Győri János, 1808-1809-ben Juhász József, 1809 és 1811 között Szőke István volt a tanító.

Tigyi József 1811-től, hat éven keresztül oktatta a csepelyi ref. gyerekeket. Ebben az időben még csak négy osztály működött. Olvasást, Írást, Számvetést, Vallás történetét, Kis-Bibliát, Kis-kátét, Heid-kátét, imádságokat, Hübner fundamentumát, Magyarország történetét, éneket, vers memoritert és levelek írását tanította. Ez 14 tantárgyat jelentett. 1816-ban már szűknek bizonyult az osztályterem.

1817-től 1828-ig működött Szilágyi János. 1854-55-ben Nagy Ferenc év végi jelentésében olvashatjuk, hogy az iskola állapota rozzant. A tanítás eredménye csekély. A 112 tanköteles gyerek közül /53 fiú, 59 leány/ száz jár iskolába. /47 fiú és 53 leány/.

1856-tól Molnár Károly a tanító. /1819-ben született, Pá-
pán tanult. Mocsoládon működött 1840-1856-ig./ 1872-ben eser-
réppel fedett az iskola és a tanítói lak is. A tanítói lak
két szobából és segédtanítói szobából állt. Az iskolának egy
tanterme volt. Könyvtára 46 kötet. Az iskola felszerelése jó.
Térkép, földgömb, fali táblák, számológép, természetrajzi és
természettani felszerelése van. Ebben az évben 48 fiú és 34
lány, összesen 82 tanuló járt. Az ismétlősök száma 13 fiú
és 14 leány, összesen 27 tanuló. Az ismétlősök csak télen
jártak iskolába hetenként öt órát.

1883-84-ben viszont azt olvashatjuk, hogy csak öt hóna-
pig tartott az iskolai év. A minősítés is ennek megfelelően:
kielégítő. Ismétlő iskola nincs. Kertészet viszont van. 1900-
1901-ben összhangzatos éneklést nem tanított a nevelő. Ennek
ellenére jeles a minősítése. Tudomásom szerint ekkor Tóth
Pérenc volt az iskola vezetője.

Csurgai Lajos /Nagykőrösön végzett 1900-ban. Működését Ó-
szödön kezdte és Kötcsén folytatta/, 1902-től kántortanító.

1904-05	74 tanuló	20		minősítése:
1906-07	73 "	28	ismétlős	jeles
1909-10	70 "	30	"	jó
1910-11	75	28		jó
1913-14	73 "	36		
1914-15	82			
1915-16	81			
1916-17	80	26		jeles
1917-18	89			jeles
1919-20	78	36		
1921-22	69	37		
1922-23	59	34		
1926-27				jeles
1927-28				jeles
1929-30				jó
1930-31				jó
1931-32				elégs.
1932-33	61	23		nem osztályozható

Csurgai Lajos már hat osztályban tanított, már 1906-07-
ben hangjegy ismeretet, összhangzatos éneket és rajzot is ta-
nitott. 1914-15-ben testnevelést és kertészetet is.

21.

Az 1933-34. iskolai évtől Bónai János mint helyettes tanító működött. 1934 júl. 31-én megválasztották kántortanító-
nak, segédtanítói minőségben. Az első évben 60 tanulót és 29
ismétlőst tanított. Minősítése az első két évben még elégsé-
ges, de utána egészen 1939-ig jó és jeles.

1946-47-ben került ide Fábián Károly h. tanító, aki itt
kezdte működését. Az V-VIII. osztályban összesen 38 tanuló
tanuló járt hozzá. Ugyanekkor az I-IV. osztályban Bónai Já-
nosnak 47 tanítványa volt. Összesen tehát 85 tanuló járt eb-
be az iskolába. A következő évben az I-IV. osztály létszáma
szintén 47 fő volt.

1948-49. iskolai évtől kezdve a Nagycsepelyi áll. népiisk.
mint fiókiskola működik. Ebben az iskolai évben 90 tanulója
volt.

Kiegészítés: Tanulólétszámok az

	népiiskolában	az ismétlő iskolában
1898-99	65	
1899-1900	67	
1900-01	73	
1901-02	81	
1902-03	87	
1903-04	89	16
1908-09	68	
1911-12	64	30
1912-13	74	29
1905-06	83	31
1918-19	86	28
1920-21	72	38
1944-45	89	
1945-46	108	

Szólád /ref./

Az egyházzról az első írásos nyomot az 1615. aug. ban a köveskúti zsinat jegyzőkönyvében találtam, amikor Hárosi István volt Szóládon a lelkesz.

1726-27-ben Flankász János Szólád első tanítója, akinek nevét feljegyezték.

1727-1737-ig Veszprémi Majsa Márton tanított. Tíz évi tanítóskodása után részegesség miatt kellett távoznia.

1737-1743-ig Megyeri Ferenc, Tasnádi Mihály, Komáromi Sámuel és Kiss István tanítottak. Az utóbbi két éven keresztül.

1743-44-ben Kádas János,

1744-45-ben pedig Szentpéteri Mihály. Róla feljegyezték, hogy Hunyady Antal tisztartója, Csányi Ferenc hajdújaival lakásából elűzte a tanítót 1747. januárjában.

1751-1783-ig nem volt ref. tanítója a községnek.

1783-ban Eszenyi nevű tanító működött itt. 1785-ig.

1785-87-ig Szentgyörgyi István,

1787-88-ban Szakács nevezetű tanította a község ref. gyermekeit.

1788 és 94 között Kovács Pál és Klubez Imre tanítottak.

1794-1801 között négyen, a következő sorrendben működtek itt: Zana György, Osváth István, Gicci János, Hóbe János. Az utóbbi "erkölcsöt megmocsosító" magatartásáért bocsátották el.

1801-09-ig Kovács Imre aki Berényből jött,

1809-12 között pedig Nagy Sándor tanított, aki Úrúgból jött. 1812. jún. 7-én, "összeférhetetlenség" vádjával távolították el Szóládról. Ebben az évben 28 fő volt a tankötelesek létszáma.

1812-ben a németszékelyi gimnáziumból Györi Mihályt hívták meg. Az ő idejében, 1842. máj. 9-én hatalmas tűzvész pusztított.

Leégett az iskola is. A tűzvész után új tanítói lakást építettek. Ebben az épületben folyt a tanítás is. Győri Mihály haláláig, 1851. februárjáig tanított Szóládon. 1849-50-ban, Bartos István volt a segédtanítója.

Győri Mihály működése alatt, 1840-41-ben, még csak négyosztályos volt az iskola, 1841-42-ben ötosztályos, és 1848-49-től már hat osztályra jártak a szóládi ref. gyerekek.

1851. febr. 14-étől Orbán Antal szintén haláláig, 1879. okt. 6-áig tanított itt. 1877-78-ban Hordó József és 1878-79-ben pedig Fongrútz Boldizsár volt a segédtanítója. Orbán működése alatt, 1873-ban új iskola épült a templomudvarban. Az iskolát Nagy Dániel, helybeli vállalkozó építette.

1880. szept. 14-étől Hadas Sándor Megyerről jött. Hanyag, lelkiismeretlen nevelő volt, akit az egyházi hatóság 1884. dec. 24-én eltávolított állásából. Ism. isk. 1883 óta működik.

1885-ben Mocsoládról jött Bakonyi József. Kicsapongó életet élt. Váltót hamisított, és börtönbe került. 1895-ben.

1895. nov. 24-én választották meg a Mocsoládról jött Szenyéri Istvánt, akinek az idejében, 1903-ban, új tanítói lakást építettek. Az iskola négy szobából, konyhából és kamrából, valamint mellékhelyiségektől állt.

1900-01. Az iskola minősítése jeles. Kitűnik a számtantá-
nitásban

1906-07. Minősítés jeles. A nevelő kitüntetést kapott.

1909-10. A nem kötelező tantárgyak közül összhangzatos éneket is tanít a nevelő. Minősítése jeles. 1910-11-ben is.

1914-15. Az összhangzatos éneken kívül rajzot is tanított a nevelő. 1916-17 és 1917-18-ban is jeles a nevelő minősítése.

1922-ben tantervjavaslatát elfogadták. Hosszú ideig körta-
nitó, a tanügyi bizottság tagja és világi tanácsbíró még nyug-

díjaztatása után is. 32 évet tanított Szóládon. Nyugdíjba vonulása alkalmából, kiváló érdemeinek elismeréséül a VKM Wodianer-díjjal jutalmazta, és igazgatói címet kapott. /A Wodianer - alapítvány 25 ezer frt kamata. Az MTA kezelésében volt. 1892-ben alapították, és éveként két kiváló tanító nyerhette el ezt a jutalmat, illetve kaphatta meg ezt az elismerést.

1927-28-ban Pordán Ferenc lett Szenyéri utóda. Ebben az évben még csak elégséges minősítést kapott. A következő évben jó, 1930-31-ben már nagy haladás tapasztalható, jeles lett a minősítése, és ettől az évtől kezdve jó, jeles és kitűnő. Már 1927-ben énekkara volt. 1934-ben pedig a ref. dalkörnek már alapszabálya és könyvtára is volt.

1938-39-ben a vármegye közigazgatása által bezárt iskola helyett újat építettek.

Pordán Horváth Ferenc az államosítás után ment nyugdíjba.

1948-49-ben 119 tanulót tanított az I-VIII. osztályban.

Év	népiisk. tan. létsz.	ismétlősök száma
1929-30	74	16
1933-34	75	23
1934-35	77	35
1935-36	72	44
1936-37	73	39
1938-39	62	35
1939-40	62	36
1940-41	66	27
1941-42	56	26
1942-43	71	18
1943-44	81	16
1944-45	76	10
1946-47	60	
1947-48	34	

.....
 1948-49 119 tanuló. Ettől az évtől kezdve a szóládi iskola, mint áll. ált. isk. működik fiókiskolaként.

	6	5	4	3	2	1	Össz.
1839-40			2	6	7	22	37
1840-41			4	5	12	21	42
1841-42		3	5	10	8	26	52
1842-43		1	2	5	11	12	31
1844-45		3	10	8	9	15	45
1845-46		5	5	6	8	12	41
1846-47		3	3	7	8	11	32
1847-48		3	5	7	4	36	55
1848-49	1	3	5	3	22	25	59
1849-50	1	1	2	18	14	13	49
1950-51	3	4	10	14	9	13	53
1852-53		4	4	9	8	29	54
1853-54	3	3	9	7	28	19	69
1854-55	2	8	7	28	16	11	72
1855-56	7	6	12	25	12	15	77
1856-57	6	10	23	11	12	19	81
1862-63	15	8	14	12	6	7	62
1863-64	8	11	6	10	10	17	62
1864-65	8	8	7	11	16	13	63
1865-66	13	8	10	8	11	8	58
1866-67	4	7	10	18	10	14	63
1867-68	7	8	15	9	12	10	61
1868-69	-	15	9	8	13	15	60
1869-70	8	5	7	13	14	18	65
1870-71	3	7	12	14	15	19	70
1871-72	6	12	14	14	16	17	79
1873-74	6	9	9	13	18	19	74
1874-75	9	10	15	19	19	14	86
1875-76	6	16	15	11	17	26	91
1876-77	5	9	10	14	15	20	73
1877-78	9	9	16	15	10	22	81
1878-79	10	8	11	8	14	21	72

A szőládi ref isk.
tanulóinak létszá-
m a 19. században
és a 20. század
előjén:

		ismétlősök
1906-07	104	30
1909-10	114	46
1914-15	86	44
1916-17	73	44

1854-55-ben a tankötelesek száma 82 fő. Ebből iskolába járt 74 tanuló. A tanítás eredménye megkeletős. Az iskola állapota jó.

26

Egy 18. század első felében készült egyházlátogatási jegyzőkönyv a tanító fizetését a következőkben állapítja meg: 9 frt készpénz, minden pártól félmérce búza, úgy a páratlantól is. Őszivetés 2 kila, tavaszivetés 2 kila. 15 font só, 5 font faggyú. 2 szekér széna. Fa minden kocsis embertől. Must a harangozásért. Marhák őriztetése. /Ez a fizetés régi megállapodás lehet. Egy tétele ellen már 1726-ban "rezoniroztak" a gyülekezet vénei; a páratlan lélektől sehogyse akarták az egy-, illetve félmérce buzát kiszolgáltatni. "Tudjuk a régi öregektől - mondták az esperes előtt -, hogy a páratlantól semmi fizetés se jár. Nem volt soha, ezután sem léssen." Ez a mondat is bizonyítja, hogy Szóládon már 1726 előtt is működött iskola, és volt tanítója, csak nevét nem ismerjük./

A 19. század első felében a tanító fizetése: 10 frt 50 krajcár készpénz, 10 kila rozs, 5 kila kukorica és minden iskolás gyermektől egy mérce luzus, egy csirke és 16 krajcár. Négy kila őszi-, 4 és fél kila tavaszivetés, 3 felöntő alá való kenderföld. Ezeknek mindennemű munkáját az egyház teljesíti, ugyiszinte a rétekét is. Só is, hús is 25 font, faggyú 10 font. Bor, minden gyónószemély után három icce, fa, minden gazdától egy szekér. Ürültetés, háztisztogatás. Később a fajárandóságot 4 öl fában szabták meg.

28

27

Szólád /r. k./

1749 óta folyik tanítás a szóládi r. k. iskolában.

1770-ben Bakos István tanított. Ő az első tanító, akinek nevét ismerjük.

1773-ban Sümeghi József a tanító, akinek még akkor nem volt fizetése, pedig már 25 évet tanított.

1837-38-ban Szabó Mihály "józan ésszel tanított 18 gyermeket.

1858-ban Szigethy János tanított itt. Az iskola állapota igen rossz. A tanulók létszáma 30 fő. Délelőtt három, délután két órát tanított a nevelő.

Jüvedelme: 10 hold szántó	32,30 Ft	
225 ül kert	--46 kr	
minden gazdától 6 itce	3,--Ft	/bor/
2 hold rét	11,24Ft	
5 és fél hold legelő	3,--Ft	
Össz.:	50,--Ft	

Minden házaspártól 1/2 p. mérő rozs	13,30 Ft
3 ül fa az uraságtól, 3 ül fa a néptől	18,-- Ft
Vasárnapi iskoláért	63,43 Ft
minden pár ad 20 kr-t	9,-- Ft
iskolapénz	13,-- Ft
Össz.jöv.	167,26 Ft

Stóla: egyházi illeték 1 Ft, minden háztól egy felöntő rozs 6,45 Ft.

1876-ban az egyházi földesúr Hunyady Imre új iskolát építtetett.

1901. szept. 16-ától Horváth Ferenc a kántortanító, 34 éves. Működését 1899-ben kezdte. Az 1912-13 iskolai évvel kapcsolatos jelentésből megtudjuk, hogy az iskola téglából és vályogból épült, cseréppel volt fedve. A tetőzet rossz karban volt. A tanterem hat és fél méter hosszú, ugyanilyen széles és három és fél méter magas, öt ablak volt rajta. A tanítólak szintén vályogból és téglából épült.

A tanító 1914-15. évi minősítése jeles

1917 őszétől Leitner István tanított ebben a községben.

Működését 1914-ben kezdte. Jeles és jó minősítést kaptak osz-

tályal. Az 1919-20. iskolai évtől az iskolához tartozik Nyeshegy-puszta és a Szőlő-hegy is. Az 1936-37. iskolai évtől kezdve Nezde is.

1920-21 és 1921-22-ben a minősítés jeles és jó. Ez utóbbi évben a tanító a hiányzókat nem mutatja ki. Nem jár át a Telekiben levő templomba, annak ellenére, hogy a plébános felajánlotta hintáját. Éneket nem tanít. Ez a panaszszorozat több éven keresztül szerepel az év végi jelentésekben.

1926-27 és 1928-29-ben a kitünőtől az elégségesig minden minősítést megtalálunk az év végi kimutatásokban. Az ifjúsági egyesület 1927 őszén alakult 40 fővel. Levente főoktató, népművelési előadó. Az iskola felszerelése jó, az iskola is jó állapotban van. A nevelő minősítése 1929 és 1939 között kitünő, jeles, jó. 1938-39-ben alakult a nevelői könyvtár. Állománya 20 mű, 32 kötet.

A tanulók létszáma a következőképpen alakult a 20. szá-

zadban:	népiskola			ismétlő iskola		
	fiú	l	Össz.	fiú	l	Össz.
1912-13	18	16	34	11	6	17
1914-15	21	19	40	8	2	10
1917-18	19	17	36	9	5	14
1919-20	22	26	48	6	8	14
1920-21	21	26	47	8	7	15
1921-22	17	24	41	5	8	14
1926-27	14	18	32	12	9	21
1928-29	19	14	33	10	8	18
1929-30	20	15	35	5	7	12
1930-31	23	16	39	4	3	7
1935-36	23	14	37	12	8	20
1936-37	23	18	41	10	6	16
1938-39	23	13	36	9	6	15
1937-38			39			23

1941-42

Ekkor lett hétosztályos az iskola

1945-47 56

1947-48 52

.....
 1948-49 *oszt-ban* 119 tanulót tanított, Pordán Horvát Ferenc az i-VIII. osztályban. Ettől az évtől kezdve a szőládi iskola áll. ált. fiókiskola lett. 1949-50-től a kat. isk. vezetője lett az áll. isk. igazgatója.

Teleki /ref./

Már a kat. iskola történetében említettük, hogy Lécs Ágoston 1745-ben a ref. iskola működését felfüggesztette, illetve megszüntette. Ez azt jelenti, hogy a reformátusoknak már 1745 előtt is volt iskolája és rektora. Írásos bizonyítékunk arra vonatkozólag, hogy ki volt a nevelő, nincs.

Az első nevelő, akinek a nevét is ismerjük Gulyás György, aki 1822-ig tanított Telekiben. Innen Ságvára helyezték. Utóda Szatmári András.

1854-55-ben Ujhelyi Mihály a rektor. Az iskola állapota rossz. A tanítás "meglehetősen". 19 fiú és 22 leány iskolakötelemből 19 fiú és 21 leány járt iskolába.

Csuti Lajos 1879-től tanított itt. A tanulólétszám ^{1886-87-ben} 19 fiú és 19 leány, összesen 38 fő. Az ismétlősök száma 5+3=8 fő. 1883-84-ben az iskolai vizsgálatokon mindenki jelen volt, mulasztás ebben az évben alig volt. A nevelő minősítése jó.

1900-1918-ig a nevelő minősítése jeles, jó, kielégítő. Összhangzatos éneklést nem tanít, testnevelést igen.

1921-től Haniszkó János a tanító. Ifjúsági egyesületet szervezett, énekkara kiváló. Több éven keresztül jutalmazás-terjesztették fel. /Kálmán Gyula alap./

1931-32-ben a teleki ref. iskola is állami lett. A régi előkönyörgő-kántor-hitoktatói állásra is alkalmazzák Haniszkó Jánost. Ő lett az áll. isk. tanítója is.

1942-43-ban Kelecsényi József az áll. tanító

1945-46-ban és 1947-48-ban itt tanított Kovács György.

1948-49-től másodmagával tanított a teleki fiók ált. iskolában Kelecsényi József.

A teleki ref. isk. tanulólétszáma és a nevelők minősítése:

Év	néplisk.	ism. isk.	minősítés
1900-01	-- -- --	-- -- --	jó
1906-07	26	7	kielégítő
1909-10	31	6	jeles
1910-11			jó
1914-15	29	14	
1916-17	35	10	jó
1917-18			jeles
1923-24	27	17	
1924-25	24	18	
1925-26	19	12	
1926-27	25	13	jeles
1927-28	33	11	jeles
1928-29	26	7	
1929-30	30	7	kitűnő
1930-31	28	9	kitűnő
.....			
1931-32	50	15	Ettől az évtől kezd-
1932-33	48	23	ve a teleki r. k. és
1933-34	39	25	ref. iskola állami is-
1934-35	33	31	kola lett.
1935-36	38	25	
1936-37	32	25	
1937-38	38	25	
1938-39	36	22	
1939-40	40	13	
1940-41	44	19	
1941-42	53	8	
1942-43	48		
1943-44	49		
1944-45	39		
1945-46	46		
1946-47	51		
1947-48	49		
.....			
1948-49	51		

Teleki /r. k./

1740 óta folyik tanítás ebben az iskolában. Mód István és Teveli Ferenc 1770-ben itt tanítottak. Mivel Lecs Ágoston tihanyi apát a kálvinista tanítót elűzte /a lelkészt is, és templomot is lefoglalta/, a ref. gyerekeket is a kat. tanítók tanították 1745 óta.

1771-től 1773-ig Papp István a falu tanítója. 1773-ban Posgay József került ide. Háry Ádám az 1782-83-as iskola évet töltötte itt. /A tihanyi apátság számadásai 1774-ben és 1778-ban is említik a mestert, de nevüket nem jegyezték fel./

Mivel ebben az időben a kat. tanító egyben jegyzők is voltak biztosra vehetjük, hogy 1787-1788 folyamán Szelle Ferenc 1788-89-ben Galambos József, 1790-91-ben Borsos György, 1792-1793-ban Pósta Mátyás, 1794-95-ben Kozáry István, 1796-ban Turányi Ferenc, 1797-1801 közt, különben róla külön is említik, Kovács József volt a tanító és jegyző is. 1805-06-ra "ismét" megfogadták a telekiek Horváth Istvánt mesternek és nótáriusnak, kit az 1806-i gazdasági összeírás is felemlít. 1805-ben Kiss József a teleki mester és nótárius, 1822-ben pedig Aigner József.

A mesterház nem apátsági épület, hanem a község építette. 1787-ben ezt írták róla: "A katolikus tanító a községtől emelt s tanítónak, egyben nótáriusnak szánt épületben lakik, mely parasztmunkával, becsapott sövényfonásból sásfödélre készült s mindössze egy szoba, nyitott tűzhelyű kéménytelen konyha s kamra van rajta." 1822-ben új mester- és jegyzőház épült.

1837-38-ban Italerlein József hat éve tanít itt józan órással, 16 gyereket. /A tanító németül is tud./

1872-89-ig Balogh István volt a tanító.

Fehér Lajos /25 éves, 1882 óta tanít/ Itt 1889-ben kezdte működését. Az iskola fala tömésből készült, faszindelyes, tetőzete rossz. A tanterem hat m hosszú, öt és fél méter széles, három ablak van rajta. A tanítói lak dűledező, tetején becsorog az eső. Mindez az 1913-14-vi év végi jelentésben olvasható. Ebben az évben:

				ismétlősök		minősítés
1913-14-ben	16 fiú	9 leány	=25 tan.	4 fiú	7 leány	=11 jel.jó
1914-15-ben	13 "	10 "	23 "	7 "	9 "	16
.....						
1919-20-ban	10	15	25	7	4	11 kit.-elégs.
1920-21-ben	10	16	26	4	4	8 jel.jó
.....						
1921-22-ben	9	14	23	2	2	4
1926-27-ben	8	11	19	5	9	14 jó,jel.
.....						
1928-29-ben	13	12	25	5	8	13 jó,jel.
1929-30-ban	16	9	25	6	1	7 jó,jel.
1930-31-ben	13	11	24	4	1	5
.....						

1919 óta Peinhoffer József tanított. /26 éves, 1914 óta tanít. Később, Balatonszemesen Pálos-ra magyarosított./

1922-től Kirschbaummayr Sándor a tanító. /Ő 28 éves és 1913 óta tanít.

1927. márc. 1-e óta Pozsár István az iskola tanítója. 1931-ben, a megjegyzésben olvashatjuk, hogy szakkönyvtára öt kötet.

Az 1931-32-es iskolai évtől kezdve a teleki iskola állami lett, amit a tanulólétszámok is jeleznek. /Lásd ref. isk. történetét !/

Fehér Lajos 1909-ben a hitközségtől s a tihanyi apátságtól földeken, terményeken és készpénzken kapott tanítói javadalom értéke 670 korona, melyet az állam 1000 koronára egészített ki. Ezenkívül a tanító 500 korona kórpótlékot is élvezett. /Az 1908-09-es iskolai évben a tanító 48 tanulót tanított. Ebből 36 a mindennapi, 12 pedig az ismétlő iskolába járt./

Az érdekesség kedvéért mellékelem a teleki r. k. iskolamester 18. századi fizetését. 1. Minden pár ember fizet egy hetest és egy mérce búzát; 2. harangozó-kévét és minden szőlősgazda 2 pint bort; 3. minden ember, kinek vonós marhája van, egy jó kocsifát; 4. az özvegyek fél mérce búzát, fél hetest, a szolgák és pásztorok egy hetest és hét krajcárt; 5. temetéstől, hogyha virraszt, egy máriást, /egyharmad pengő forintot, azaz 20 krajcárt/, Requiemtől tíz garast, búcsúztatótól/ért/, amint megegyezhet; 6. a község tartozik a földet régi mód szerint mindennemű móddal az ő idejében háromszor megszántani és eltakarítani becsületesen, más az, hogy földében levő tüskét, bozótot kiirtani, úgy nemkülönbén rétjét emberül kiirtani, az ő idejében fűvét lekaszálni s fűgyűjteni, szénáját behordani; 7. kukoricaföldet, mint régi mód szerint elődének volt, annyit adni, becsületesen, ő idejében megszántani; 8. gyermektanítástól minden kántorra /egy kántor=egy negyedév/ egy-egy gyermektől kap 3 garast; 9. Mórtáriusságtól leszzen fizetése 3 forint; 10. nyolcórás harangozástól ismét egy tallér, nemkülönbén a kenderföldét tartozik a község emberül megszántani; 11. a község dolga lesz házának reparatiója, ablak, kályha s a ház falának megkésztése és a háznál levő kertnek megigazitása.

A 19. század elején így alakult a nótárius, illetve az iskolamester illetménye:

1. Őszi föld 6 hold azaz 6 kila alá való, mely 6 hold földtől a nótáriusi hivatalért az egész helységbeli lakosoknak közönséges végzéséből 2 holdat, azaz 2 kila alá valót háromszor megszántani s a nótárius magával elvetni, beboronálni, annak idején learatni s megtakarítani és behordani, kazalba rakni és házi kertjeit megcsinálni, az egyikét pedig megszánt-

34

tani egyszer s a termést behordani kötelességünk lészen. Ismét minden gazda, nem tekintvén a vallást, ajánlott egy-egy kéve rozsot és két pint mustot vagy bort, akinek csak Telekiben a hogyben szőlője vagyon. A fönt megirt földeknek 4 holdját pedig maga a nótárius és mester cultiváltatja és az egyik kertjét. Hozzájárul még ez is nótáriusi hivatalhoz, hogy községesen 10 szekér fát, 6 forintot, 6 kila rozsot és 5 font fagyút is ajánlottunk és ígértünk nótáriusi hivataláért.

2. A mesteri hivataltól lészen minden pár személytől egy-egy mérce rozs és 7 krajcár lélekpénz; fél pártól fele lészen. Ugy nemkülönben minden pápista vonós marhás egy szekér fát vinni köteles lészen.

3. A rétnok megmaradott felét megkaszálni s megtakarítani, behordani, kazalba rakni mi pápisták magunkat kötelezzük.

4. Hogyha valamelyik pápista feleséges szolga vagy akár pásztor, kötelessége lészen félpártól félmérce rozsot és 4 krajcár lélekpénzt adni.

5. Temetés vagy kísérés minden egy-egy halottól, akár 8-reg, akár kicsiny hét és fél krajcár, úgy nemkülönben az éjjeli virrasztásért is hét és fél krajcárok rendeltettek.

6. Minden sátoros vagyis jeles ünnepekre, úgymint húsvéti, pünkösdi, úrnapi, szent kereszt napi és karácsonyi időken egy-egy pint bort ajánlottunk s ígértünk a helység végzéséből.

Mely fizetésért józanon köztünk lévén, kit-kit érdeme szerint megbecsülvén köteles leszen híven és igazán az ő hivataljában eljárni.

Ezzel a szerződéssel egyidejűleg az apátság is javította a tanítói járandóságot, mely 28 forint 27 krajcár készpénz és tíz pozsonyi mérő rozs volt.

Befejezés

Végül köszönetet kell mondanom azoknak, akik segítették munkámat, akik rendelkezésemre bocsátották a forrásanyagot: Dobos Gyula balatonszemesi plébánosnak, Gueth Gyula halatonszödi, Kiss István szőládi, Kulifay Albert csepelyi lelkészeknek és Smelka Ferenc ált. isk. igazgatónak, továbbá adatközlőimnek: Dékefi Ferenc, Bónai János, Bőjte Sándor, Dorvalics István, Farkas Gábor, Kovács György, Kovács Györgyné, Nagy József és Szakál László tanároknak, valamint Horváth Pálné és Trimmer Henrik kötcsi lakosoknak.

Források:

- A külső-somogyi ref. egyházmegye jegyzőkönyvei /1883-1944/ Somogy megye múltjából. Levéltári évkönyvek. Szerk.: Kanyar József. /1970. 1972. 1976. 1981. 1984./
- Somogy vármegye 1932. Szerk.: F. Szabó Géza
- Somogy vármegye 1937. Szerk.: Zsadányi Oszkár
- Balatoni Cimtár 1942. Szerk.: Tóth Lajos és Sági Ernő
- Szenyéri István: A szőládi ref. egyház története /1629-1910/
- Trimmer Henrik: A kötcsi ev. gyülekezet története /1730-1980/ /kézirat/
- A csepelyi, szödi és szőládi ref. egyház irattára és protocolumai.
- A balatonszemesi és a kötcsi plébánia irattára
- Iskolai Szemle 1983/1. sz.

Tartalom

Bevezetés	1. old
A balatonszűrszói ref. isk.	2. "
A balatonszűrsói r. k. isk.	4. "
A kötcsi ev. isk	7. "
A kötcsi ref. isk.	10. "
A kötcsi r. k. isk.	12. "
A nagycsepelyi r. k. isk.	15. "
A nagycsepelyi ref. isk.	17. "
A szőládi ref. isk.	20. "
A szőládi r. k. isk.	25. "
A teleki ref és áll. isk.	27. "
A teleki r. k. isk.	29. "
Befejezés, források	33. "

A' Csepeli Ref. Iskola tanítónak Ertendőit jārando' firtésre

1. Kész pénz 13 az az tizenhárom forint Eüst pénzben
2. Rész kemül megtisztítva 24 : hufonket pos. mérő.
3. Ösi vetés alá való föld ~~haszn~~ ^{Kés} linte' allja mellynek minden munkáját az Ekkle
Sia megteszi; - ugarnak, is, Kés lince' allja marad.
4. Javasi vetésre ugyan föld ~~haszn~~ ^{Kés} mellynek ~~issint~~; - Amak is minden munká:
ját megteszi az Ekklesia - t. i. a' Javasi földekből 2 hold kukoritrával ~~amely~~
Zabbal fog vetetni.
5. Kender föld egy pos. mérő alá való kétheti sántásával
6. Kaszálbi két melly hol többet hol kevesebbet terem, minden munkáját veghez
vijut s behordják. a' Sarjus maga takarítja.
7. Kukoritrának s káposztának való kert a' ház folyásiban mellynek sánta:
ját megteszi
8. Turi fa 6 az az Hat öl felvágva - is ugyan az Iskola firtésére külön 3 öl.
9. Hus 25 az az hufonöt font.
10. Só 25 : hufonöt font
11. Faggyu 10 az az tíz font
12. Dórt minden gyónó kemény ad 3 ittrét: a' kinek sölleje van
13. Minden Győrmektől s egy Mostre Lusna. pénzben 24 Kr firtés pénz
3 Kr is egy Csirke
14. Temetési Iskola Enekhoist a' N. T. Egyháztanárs rendelkezésére forint - Dórt
firtésit sánta alkun desent

15. Szükséges öröktetés és hártyítottatás ~~az örökösök közt~~

16. Minden Mátyás telkes garda tartorik egy je. szekes örök tragját a Rectori földre a' hora kivántatik kivinni

Melly elő hártyált Osk. Rectori firtetést a' most idejében be adni magunkat kö.
telezük Csepelen Apr. 9^{én} 1832.

Ezen Mesteri Conventio helyben hagyatik azon meghatározással

1. hogy a' kegyjenszbeli firtetés a' Conventiohan tifen Conventiohanis pinsben
2. a' 13^{dik} ponton emittetett egy mestre Lusus öpi gabonában irtetődik
3. Minden Mátyás garda köteleztetik egy je. szekes örök tragya kivitelére a' Mesteri hántó földre.

Helyben hagyatott a' Nagy Szokolyban 1832 Aprilis 11^{én} tar.
talott Consistoriumban - Kiadta Peremarton Nagy György
Notary.

Novák János
Nagy György Notary
Nagy György Eszter
Horváth György Eszter
Tóth György Eszter

F Nagy János

38
1716.
Anno 1716. Die 28. Januarij, alább meg irattak jöttünk ki Tekin-
tes Kemzere & Somsits Abtál Ordinaris Witzi Spány Urunk Com-
muniója mellett, az Csepelyi Helységbelieknek, úgy mint Helv: Conf:
lévőknek requisitiojoktanival a S. János P. Vármegyéi Polga Dirája
által a Templonjoknál Kültat repetáltatta, egyköténi az Exec.
titiumtul is tiltatta, Arra való néve kívántak Sub Juramento
más külső Helységbeli Pápista Emberek által meg bizonyítani a mel-
a Fatenset, az ő bizonyítételekéből is ki tetik.

De eo Utrum.

Primo. Tudgya e a vagy hallottak a Fatens, hogy az Csepelyi Helysének, úgy
mint Helv: Conf: lévőknek a Pesti Communió előtt volt a Pout allé
Templonjok, valha meg a Janu hogy ha tette vagy csak mástul ha

10
Imms Fatens. Andreas Parvag, Catholicus, Annorum Graeciae 75. Cepely.
Lafos. Az Tettes Méltóságos Veszpremi Püspöknek Jobbagya.
Wallya Hiti utaim, hogy Gyermekiségétől fogva Cepelyben szület.
miind en ma napig; tudgya bizonyossámm hogy Cepelyi Heh: Confite
váltak, maidekor az ő idejely fennálló Templomjok Predikatorjok
Mesterjék volt. 2do Tudgya ezt is bizonyossan a Fatens, hogy en
előtte Kurutz Világban a Régi Templomat a Praxok el Egetteh;
art is a Fatens tudgya bizonyossan, hogy az Méltóságos Woltra Vesz
premi Püspök, ő Nagysága 1713 Ertendőben mint Örkös Föl
des Or Cepelyre hozzáment, és parancsolta, hogy; Fiain: Ebédet
nékem készítessetek, a mellyre néve alkalmas házat egyben
nem találhattunk, hanem az ková az Isteni Szolgálatra sokszor
járn, ott ebédelt, és a szöbessid körben mondotta ő Nagysága:
Fiain; ez a mint látom tsak Etelre és Italra való Ház, hanem
és máshyakok magatoknak Isten Dicsőségére Templomat; és miu
gyaxást hozzá fogtanak, az mostani Templomnak építéséhez

de uoyam

de ugyan azom helyre valahol az másike volt a mellyet a Ratkeal e-
gettek.

Edus Fatens. Georgius Dekes, Catholicus, Cives Telekiens. & Armor: 1655.
Juratus Exam. Fatens est. Wallya Hiti utam, hogy mioltat
fogva ezem Tette Nemes Somogy Wármegyében Teleki nevű hely-
ségben lakik, Tudgya bizonyossan, hogy: Csepelyi Lakosok a Templom-
jok építéséért Senkitül, sem a Tette Nemes Wármegyétül, sem
Méltságos Püspökötül nem háborgattattak, sem nem tilalmaztat-
tak, seba nem hallotta a Fatens. Ulo Tudgya bizonyossan a Fatens
mikor Kurutz háboruban a Csepelyi Templomot felégették, tudgya
az is bizonyossan hogy azom helyre a mostani Templomot építették,
és amint a Fatens jól veá emlíkenék; hogy miolta a mostani
Templomjoknak, vagyon huszon hét vagy huszonnégy
Értendője miolta építettett, bizonyossan tudgya a Fatens, hogy azom
Kor Predikátor és Mester tartó hely volt.

3ius Fatens. Johannes Takats, in Possz Rötse. Amorum Circiter 57. (lati-
lius:

Jólemlékéért a Fatens, a Csepelyi Templomok, 28 Esztendővel
fogván ujjonnan való felépülésért, emlékeztetvél a Fatens és
tudgya bizonyossan, hogy huszon nyolcz Esztendeje vagyon mióta a
mostani Templom sem áll, Predikátor és Mester tartó hely.

4tus Fatens, Michael Geh. in Possz Teleki ex. J. Simigrensky Amorum
Circiter 77. Jurat. Examinat. Farsus est.

Wallya Hiti utánu a Fatens, igen jól emlékezik reája, mivel mielőtt
a Török háborubann is szomszédtságban lakvau, tudgya bizonyos-
san, a régi Csepelyi Templomok a mellyet a Rátzok elégettek,
hogy mindenkor Csepelyi Predikátort tartottak, és az en utá-
na, sem nem tudou sem nem hallottau, hogy valakitől háboru-
gattat

gattat
C
Z

Somogy Megyei Múzeum
NA-1986
Mégajzi adattár

gattanak, volna, a mostani Templomnak fel építetett
tudgya bizonyosan, hogy vagy 28. Ertendeje ha több ma
mialta fel építetett, tudgya bizonyosan is, hogy minden
Predikator és Mester tarto Hely volt.

Stus Fatens. Stephanus Szent, János, Teleki, és M. Simeon, Anna
Circiter 53. Juratus, Epau, Farsus eff.

Tudgya bizonyosan a Fatens, hogy Gepey Lakosoknak enne
előtt is volt más sem álló Templomok, arra is jól emlékezik,
a Fatens, hogy mikor a Ráczoknál fel építetett, és az akkori
Predikator is seméllje szerint jölesmerto, és az nevet Egyházi
Tanácsnak hívták, Mesterje pedig Belenyese Andrásnak hívá
tott, és jól emlékezik a Fatens, hogy mind azom időskül fogu
Predikator és Mester tarto Ecclesia volt; azért tudgya b
rönyosan hogy vagy 28 vagy 29. Ertendeje mialta
mostani Templom Jenn áll.

Jenye János T. N. Somogyi Múzeum Es Hatya

Ladány György T. N. Somogyi Múzeum Es Hatya